

<http://www.tayjournal.com>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tayjournal>

Investigation of the Relationship of the Visual Arts Course with Other Courses at Primary School Level

 Sevgi Kayalıoğlu, Asst. Prof. Dr., Corresponding Author
Ankara Hacı Bayram Veli University, Turkey
sevgi.kayalioglu@hbv.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-9169-230X

 Nergiz Üçüncü Altuğ, Res. Asst. Dr.
Bursa Uludağ University, Turkey
nergiz@uludag.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-9975-9302

Article Type: Research Article
Received Date: 01.04.2021
Accepted Date: 03.10.2021
Published Date: 27.03.2022

Tr/En: Tr

Plagiarism: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software

Citation: Kayalıoğlu, S. & Üçüncü Altuğ, N. (2022). Investigation of the relationship of the visual arts course with other courses at primary school level. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 6(1), 1-25.

Abstract

The purpose of the current study is to determine the opportunities of establishing inter-disciplinary connections in the visual arts course curriculum. The study employed the case study design, one of the qualitative research methods. The data were collected by using the document analysis method and analysed with document analysis. The main documents of the study were determined according to the criterion sampling method. In this connection, the curriculums of the required courses accepted to be included in the primary school program by the Directorate of the Board of Education in 2018 constituted the main dataset of the study. The investigation of the relationships between the objectives of the Visual Arts course and those of other courses was made separately by two experts. Miles and Huberman formula was used to calculate the inter-coder reliability. The reliability was found to be higher than 0,80 for all the classes. As a result of the study, the Visual Arts course was found to be associated with all the other courses assumed to be related to it at the beginning. In general, 1st-3rd grade Turkish, Music, Life Sciences, 4th grade Social Studies, Turkish and Music courses were found to be highly related to the Visual Arts course while it was not found to be related to the courses of Religious Culture and Moral Knowledge and Traffic Safety. Moreover, the learning areas found to be most related to the other courses are "Visual Communication and Formation" in the 1st-3rd grades and "Cultural Heritage" in the 4th grade. In light of the findings of the study, it can be suggested that new courses and learning areas through which interdisciplinary relationships can be established between the Visual Arts curriculum and curriculums of other courses can be added to school programs.

Keywords: Visual arts course, Primary school curriculums, Relationships between disciplines, Primary school teachers.

Extended Summary

Introduction

Discipline, as a word meaning, corresponds to the concept of course within the curriculum, and therefore, the term "interdisciplinary" corresponds to the connection between courses. In the twenty-first century, due to the increasing importance attributed to interdisciplinary understanding in many subject areas, current curriculums have been designed on the basis of this approach. It is possible to say that interdisciplinary associations are relatively more feasible in primary level compared to the other levels of education, since almost all the courses in primary schools are delivered by class teachers. However, it is also known that class teachers encounter various problems related to the implementation of the Visual Arts course. The existing research (Kahraman, 2014, Bozyurt, 2019; Çakmak and Türkcan, 2019) shows that the knowledge of class teachers on the Visual Arts course is weak in general and that they feel incompetent in this field. Similarly, in the study conducted by Kızılırmak (2018), it was concluded that the class teachers' self-efficacy average scores of knowledge of visual arts education were low. In addition, the lack of activities related to interdisciplinary approaches in curriculums, the difficulty of associating with other disciplines (Karakuş and Aslan, 2016) and the lack of a clear explanation on how to establish connections in the curriculums (Güven and Hamalosmanoğlu, 2012) are among the problems experienced. Based on the results of the existing research, it is thought that class teachers should be supported and directed correctly in order to create interdisciplinary studies that integrate the Visual Arts course with other fields. Accordingly, in the current study, it is aimed to reveal the objectives that class teachers can associate with the Visual Arts course. In this regard, the research question of the study is worded as follows: "What is the relationship between the

Visual Arts course and other courses in primary level?” The sub-questions of the study are given below:

a) How is the relationship of the 1st grade objectives in the Visual Arts curriculum with other courses in terms of content?

b) How is the relationship of the 2nd grade objectives in the Visual Arts curriculum with other courses in terms of content?

c) How is the relationship of the 3rd grade objectives in the Visual Arts curriculum with other courses in terms of content?

d) How is the relationship of the 4th grade objectives in the Visual Arts curriculum with other courses in terms of content?

Methods

The study employed the case study design, one of the qualitative research methods. In the determination of the data, the criterion sampling method, one of the purposive sampling methods, was used. The criteria adopted in the selection of the curriculums were being approved by the Directorate of the Board of Education, their being the most up-to-date curriculums, their covering the primary level and their inclusion of the required courses. A total of 12 curriculums approved and put into effect in 2018 were found to satisfy these criteria. The data were collected by means of the document analysis method and analysed with document analysis. The curriculums constituting the main dataset were retrieved from the official web site of the Directorate of the Board of Education “<https://ttkb.meb.gov.tr/>”. In the analysis stage, the objectives of the Visual Arts course associated with other courses were coded by two experts; in the calculation of the inter-coder reliability, the formula proposed by Miles and Huberman (2015) was used. The inter-coder reliability was found to be higher than 0,80 for all the classes.

Results

In relation to the first research question, the Visual Arts course was found to be associated with the courses of “Turkish”, “Life Sciences”, “Music” and “Mathematics” in the first grade level. The learning area most frequently associated with other courses was found to be “Visual Communication and Formation” and the objective most frequently associated with other courses was found to be “Organises forms on a two-dimensional plane”.

In relation to the second research question, the Visual Arts course was found to be associated with the courses of “Life Sciences”, “Turkish”, “Mathematics”, “Music” and Physical Education” in the second grade level. On the other hand, no connection was found with the “Foreign Language” course. The learning area most frequently associated with other courses was found to be “Visual Communication and Formation” and the objective most frequently associated with other courses was found to be “Forms visual works on the basis of different written sources, concepts and themes”.

In relation to the third research question, the Visual Arts course was found to be associated with the courses of “Music”, “Turkish”, “Life Sciences”, “Physical Education”, “Mathematics” and “Life Sciences” in the third grade. The learning area most frequently associated with other courses

was found to be “Visual Communication and Formation” and the objective most frequently associated with other courses was found to be “Uses expressive approach while forming works of art”. Moreover, the association of the learning area “Arts Criticism and Aesthetics” with other courses was found to be high.

In relation to the fourth research question, the Visual Arts course was found to be associated with the courses of “Social Studies”, “Music”, “Turkish”, “Human Rights, Citizenship and Democracy”, “Physical Education and Play”, “Life Sciences” and “Foreign Language” in the fourth grade. On the other hand, no connection was found with the courses of “Mathematics”, “Traffic Safety” and “Religious Culture and Moral Knowledge”. The learning area most frequently associated with other courses was found to be “Cultural Heritage” and the objective most frequently associated with other courses was found to be “Compares the distinct features of the architectural structures belonging to Turkish culture and other cultures”.

Discussion and Conclusion

As a result of the study, it was concluded that the Visual Arts course is most associated with the courses of Turkish and Life Sciences in the 1st-3rd grade levels and with the courses of Turkish and Social Studies in the 4th grade level. The majority of the associations made with other courses in the 1st-3rd grades were found to be related to the learning area “Visual Communication and Formation” and the associations with other courses were found to be largely gathered around the objectives in the learning areas “Arts Criticism and Aesthetics” and “Cultural Heritage” as of the 3rd grade. In general, the majority of other courses can be associated with the Visual Arts course.

In the study conducted by Kanatlı and Çekici (2013), it was concluded that connections could be established with the Visual Arts course for the development of writing and speaking skills in Turkish education. Similarly, in the current study, it was understood that all skill areas in the Turkish course, including “Reading” and “Writing”, could be associated with the Visual Arts course.

In the study conducted by Kayalıoğlu and Tunç (2021), it was concluded that the Visual Arts course in the 3rd and 4th grades could be associated with at most two objectives in the Science course. In the current study, it was revealed that the number of opportunities to establish connections between these two courses is higher in the 4th grade level. In the study conducted by Aladağ, Kuzgun and Kuşcuoğlu (2017), it was determined that the examples and practices related to aesthetic values in the Life Sciences and Social Studies curriculums were insufficient, and it was stated that aesthetic values could be improved by associating the Life Science course with the courses such as Visual Arts, Music and Physical Education and Play. In the current study, it was determined that there are no objectives supporting the relationship between the Life Sciences course and Visual Arts course in terms teaching aesthetic values; on the other hand, some statements supporting the inculcation of aesthetic values in students through the examination of national and local cultural elements from the perspective of both courses were detected in the 3rd grade level. In addition, in the research conducted by Turan, Karasu Avcı and Faiz (2020), it was found that Social Studies teachers mostly associate with the courses of Turkish, Science, Religious Culture and Moral Knowledge. On the other hand, in the current study, it was understood that

Social Studies was the most related course with the Visual Arts course. The establishment of associations through complex topics such as national, spiritual and cultural values, justice, equality, morality and social problems in the 3rd and 4th grades in the research was also attributed to the increase in the cognitive and affective domain levels of the objectives. Parallel to this finding, in the study carried out by Karip (2019), it was determined that the objectives in the curriculum were aimed at the higher levels of the cognitive domain from the 1st grade towards the 4th grade.

Recommedations

In light of the findings of the study, it can be suggested that new courses and learning areas through which interdisciplinary relationships can be established between the Visual Arts curriculum and curriculums of other courses can be added to school programs. It can also be recommended to prepare guidebooks with interdisciplinary activities for class teachers and to support classroom teachers with in-service training.

<http://www.tayjournal.com>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tayjournal>

Görsel Sanatlar Dersinin İlkokul Düzeyinde Diğer Derslerle İlişkilerinin İncelenmesi

 Sevgi Kayalıoğlu, Dr. Öğr. Üyesi, Sorumlu Yazar
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye
sevgi.kayalioglu@hbv.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-9169-230X

 Nergiz Üçüncü Altuğ, Arş. Gör. Dr.
Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye
nergiz@uludag.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-9975-9302

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi: 01.04.2021
Kabul Tarihi: 03.10.2021
Yayınlanma Tarihi: 27.03.2022

Tr/En: Tr

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Atf: Kayalıoğlu, S. & Üçüncü Altuğ, N. (2022). Görsel sanatlar dersinin ilkökul düzeyinde diğer derslerle ilişkilerinin incelenmesi. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 6(1), 1-25.

Özet

Bu araştırmanın amacı, Görsel Sanatlar dersi öğretim programında disiplinler arası ilişkilendirme olanaklarının tespit edilmesidir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıdır. Veriler doküman incelemesi yöntemine göre toplanmış, doküman analiziyle çözümlenmiştir. Araştırmanın temel dokümanları, ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Bu doğrultuda Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca 2018 yılında kabul edilen ilkokuldaki zorunlu derslerin öğretim programları, araştırmanın temel veri setini oluşturmuştur. Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla diğer dersler arasındaki ilişkilendirmelerin tespiti, birbirinden bağımsız olarak iki uzman tarafından yapılmıştır. Kodlayıcı güvenilirliğinin hesaplanması için Miles ve Huberman tarafından önerilen, görüş birliği ve görüş ayrılığı hesaplama formülü kullanılmıştır. Uzmanlar arasındaki güvenilirlik, tüm sınıflar için 0,80'in üzerinde bulunmuştur. Araştırma sonunda programda ilişkilendirilmesi öngörülen tüm derslerle bağlantı kurulabildiği görülmüştür. Genel itibarıyla 1-3.sınıfta Türkçe, Müzik, Hayat Bilgisi; 4.sınıfta Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Müzik dersleriyle ilişkilendirmelerin ön plana çıktığı anlaşılmıştır. Buna karşılık Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile Trafik Güvenliği dersleriyle bütünleştirme yapılamamıştır. Ayrıca Görsel Sanatlar dersinin diğer derslerle en çok ilişkilendirilen öğrenme alanlarının, 1-3.sınıflarda "Görsel İletişim ve Biçimlendirme"; 4.sınıfta da "Kültürel Miras" olduğu tespit edilmiştir. Öneriler arasında Görsel Sanatlar dersi öğretim programına ve diğer derslerin programlarına, disiplinler arası ilişkilendirmelerin kurulabileceği yeni derslerin ve öğrenme alanlarının eklenmesi yer almıştır.

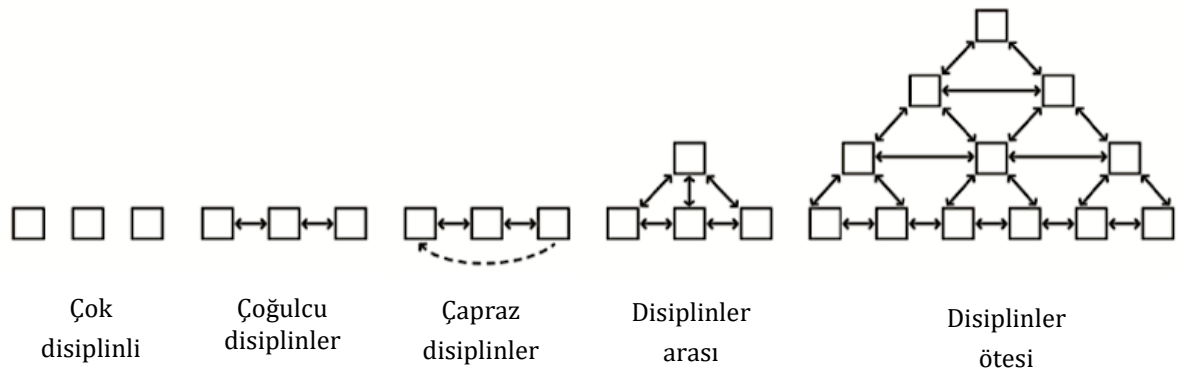
Anahtar Kelimeler: Görsel sanatlar dersi, İlkokul öğretim programları, Disiplinler arası ilişkiler, Sınıf öğretmenleri.

Giriş

Yirminci yüzyılın başlarında pozitivist anlayışın hakimiyetini yitirmesine bağlı olarak bilginin doğasına ilişkin değişen bakış açısı, öğrenmeyle ilgili yeni paradigmalara ortaya çıkması sürecini tetiklemiştir. Artık öğrenme hedeflerinin, bireyin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak belirlenmesi; bilginin de öğrenenin kendi bilişsel yapısı ve öğrenme yaşantıları doğrultusunda yapılandırılması önem kazanmıştır. Yurdakul'a (2019) göre yapılandırmacılıkta öğrenme, bilgi birimlerinin mekanik olarak işlenmesi yerine bilginin gerçek yaşam durumları ve bağlam merkezli deneyimlerle ilişkilendirilmesiyle sağlanmaktadır (Yurdakul, 2019, s.41). Bizzat edinilen deneyimlerin bir durumdan başka bir duruma transfer edilmesi, birbirinden bağımsız birimlerin bir bütün olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Buna bağlı olarak da bilginin anlamlılık ve kalıcılık düzeyinin arttığını söylemek mümkündür. Benzer şekilde yapılandırmacı eğitim programlarının temelinde de fikir ve kavramların derinleştirilerek farklı disiplinlerle ilişkilendirilen ağlar olarak sunulması ve bilginin bir bütün olarak kavranmasına yönelik bakış açısının hakim olduğu söylenebilir. Öyle ki eğitim ve öğretimde bilginin herhangi bir tema, konu veya problemin farklı disiplinlerin ortak katıldığı bir organizasyonla çok boyutlu ve bütünlük bir anlayışla inşa edilmesi fikri gittikçe değer kazanmaktadır. Değişen yeni dünya düzeninde gerek bilginin gerekse teknolojinin hızla ilerlemesiyle mevcut bilgiyi başka bir duruma transfer ederek bütünleştirebilen, sorunları farklı alanların perspektifinden ele alabilen ve karmaşık yapıları çözümlenebilen bireylerin yetiştirilmesi gerekliliğinden mütevellit eğitim ve öğretim faaliyetlerinin çok disiplinli bir yapıya kavuşturulması da zaruret haline gelmiştir. Bu bağlamda 21. yüzyılda öğrenme ve öğretme sürecinin etkililiğinin sağlanması amacıyla geliştirilen öğretim modellerinden birisi de disiplinler arası yaklaşım olmuştur.

Disiplin, kelime anlamı olarak öğretim programları içinde ders kavramına; dolayısıyla disiplinler arası ifadesi de dersler arasındaki bağlantıya karşılık gelmektedir. Jacobs (1989) eğitimde disiplinler arası yaklaşımı, “Genel bir temayı, konuyu, sorunu veya deneyimi incelemek için birden fazla disiplindeki metodoloji ve ifadeyi bilinçli olarak uygulayan öğretim programı yaklaşımı” olarak tanımlamıştır. Ayrıca disiplinler arası yaklaşımın, yaşam deneyimlerine yönelik sorunlara ve temalara odaklanarak farklı bakış açılarını geliştirdiğini ifade etmiştir (Jacobs, 1989, s.4). Disiplinler arası yaklaşım Klein ve Newell’e (1997) göre “bir sorunun yanıtlanması, bir problemin çözülmesi süreci veya tek bir disiplin ya da uzmanlık alanı tarafından yeterince ele alınamayacak kadar geniş ve karmaşık bir konunun ele alınması süreci”dir. Bu yaklaşımda, farklı disiplinlerin perspektifinden faydalanılmakta ve kapsamlı bir perspektif inşa edilerek farklı görüşler bütünleştirilmektedir (Klein ve Newell, 1997, s.6-7). Dolayısıyla disiplinler arası çalışmalar belli bir konu, kavram veya fenomenden yola çıkılarak birden fazla disipline ait bakış açısının sentezlenmesiyle sağlanmaktadır. Newell (2001) disiplinler arası bir çalışmada, karmaşık sistemleri içeren fenomenlerin ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Disiplinler arası çalışmada, ele alınan konunun doğrusal olmayan ilişkilerden oluşması ve bu ilişkilerin etkileşimiyle kurulan bir bütünleştirmeden bahsetmektedir. Klein (1990) tarafından da disiplinler arası çalışmada ele alınan kavramın anlaşılması için metaforlardan yararlanmanın ve farklı alanlarla bağlantı kurmanın kullanışlı olduğu belirtilmiştir. Burada ele alınan konunun beşeri bilimler, sosyal bilimler ve doğa bilimleriyle bağlantılarının nasıl olduğunun belirlenmesinden ve bağlam oluşturmanın öneminden bahsedilmektedir. Bu bakış açısına göre disiplinler arası çalışma, tanımlanabilir ancak gelişen; anlaşılabilir ancak kesin olarak öngörülemez dinamik bir süreç olarak nitelendirilmiştir (Laurson ve O’Rourke, 2019, s.36). Newell’e (2001) göre disiplinler arası çalışmalar, geleceğin profesyonellerini işte karşılaşacakları karmaşık davranışlarla yüzleşmeye hazırlamaktadır (Newell, 2001, s.5). Böylece yaşamla bağlantılı problemlerin çözümüne yönelik olarak kazanılan deneyimlerle kişilerin öğrenme sürecine ilişkin olumlu tutum geliştirmeleri sağlanabilmektedir.

Disiplinler arası öğretim, farklı modeller çerçevesinde gerçekleştirilebilmektedir. Multidisciplinary (çok disiplinli), pluridisciplinary (çoğulcu disiplinler), cross disciplinary (çapraz disiplinli), interdisciplinary (disiplinler arası) ve transdisciplinary (disiplin ötesi) disiplinler arası öğretime ilişkin çalışmalarda sıklıkla yer alan kavramlardır (Berger, 1972; Jacobs, 1989; Drake ve Burns, 2004). Erich Jantsch tarafından hazırlanan diyagramda (Bk. Şekil 1), buradaki her bir kavramın ilişkilendirmelerdeki temel yaklaşımı gösterilmiştir.

Şekil 1. Jantsch'ın disiplinler arası çalışmalar diyagramı (Jantsch, 1972'den akt. Newell, 2013, s.27)

Şekil 1’de görülen Jantsch’ın diyagramı, bilgi üretiminde disiplinler arası iş birliğinin ve koordinasyonun farklı şekillerde bir araya getirilmesini temsil etmektedir. Diyagramda çok disiplinli, çoğulcu disiplinler, çapraz disiplinler, disiplinler arası ve disiplin ötesi çalışmaları temsil eden kısımlarda her kare bir disiplini ifade etmektedir. Ayrıca disiplinler arasındaki iş birliği, oklarla gösterilmiştir. Çok disiplinli yaklaşımda her disiplin, iş birliği veya koordinasyon olmaksızın kendi hedeflerine yönelik olarak yan yana çalışmaktadır. Çoğulcu disiplinler yaklaşımında, ayrı hedefleri olan disiplinlerin iş birliği içinde hareket etmesi söz konusudur. Çapraz disiplinli yaklaşım ise bir disipline ait hedeflerin, aynı seviyede diğer disiplinlerle kesişmesini ve iş birliğini içermektedir. Disiplinler arası ve disiplin ötesi yaklaşımlarda, hem iş birliği hem de koordinasyonun gerçekleştirildiği üst düzey bir bütünleştirme söz konusudur. Disiplinler arası yaklaşım, disiplinlerin aynı dili konuşmasını; disiplinler ötesi yaklaşım ise uyumlu düşünmeyi ve problemlerin çözülmesini sağlamaktadır. Ayrıca disiplinler arası yaklaşım, belirli bir toplumsal sorunu ele almak için disiplinlerin; disiplinler ötesi yaklaşım da toplumun tüm bilgi gereksinimlerini ele almak için disiplinler ve disiplinler arası kümelerin organize edilmesi ilkesidir (Newell, 2013, s.27-28). Dolayısıyla amaçlarına ve düzenleme şekillerine göre farklılık gösterse de disiplinler arası öğretimin ortak paydasını birden fazla disiplin arasında etkileşim sağlanması, disiplinlerin kaynaştırılması, ilişkilendirilmesi, bütünleştirilmesi ve yan yana getirilerek bilginin anlamlandırılması süreçleri oluşturmaktadır.

Yirmi birinci yüzyılda, birçok konu alanında disiplinler arası anlayışa atfedilen önemin artmasından kaynaklı olarak güncel öğretim programları bu yaklaşım esasında tasarlanmıştır. Tüm diğer programlarda olduğu gibi ilköğretim kurumlarındaki Görsel Sanatlar dersi öğretim programının hazırlanmasında da 2006’dan itibaren bu yaklaşım esas alınmıştır. Öyle ki 2006, 2013 ve 2018 Görsel Sanatlar dersi ilköğretim programlarında yer alan kazanımların gerçekleştirilebilmesi için her sınıf düzeyinde diğer derslerle kurulabilecek disiplinler arası ilişkilerle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca güncel öğretim programına bireyleri üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeler sağlayan; diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleştirilmiş bir anlayış hâkimdir.

Bilindiği gibi Türkiye’de 30 Mart 2012’de kabul edilen 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile ilköğretim okulları, ilköğretim (1-4. sınıflar) ve ortaokul (5-8. sınıflar) olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ortaokul düzeyindeki dersler alan öğretmenleri tarafından yürütülürken ilköğretim düzeyinde -Yabancı Dil hariç- tek bir öğretmen; yani sınıf öğretmenlerince yürütülmektedir. Bu duruma bağlı olarak ilköğretimde disiplinler arası ilişkilendirmelerin, diğer öğrenim düzeylerine kıyasla görece daha gerçekleştirilebilir olduğunu söylemek mümkündür. Bununla beraber sınıf öğretmenlerinin, Görsel Sanatlar dersinin uygulanmasıyla ilgili çeşitli sorunlarla karşılaştığı da bilinmektedir. Yapılan araştırmalar (Kahraman, 2014; Bozyurt, 2019; Çakmak ve Türkcan, 2019) sınıf öğretmenlerinin, Görsel Sanatlar dersine ilişkin alan bilgilerinin zayıf olduğu ve bu alanda yetkin olmadıkları için kendilerini yetersiz hissettikleri yönündedir. Benzer şekilde Kızılırmak (2018) tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerine uygulanan “Görsel Sanatlar Eğitimi Alan Bilgisi Öz-Yeterlik Ölçeği” neticesinde sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar eğitimi alan bilgisi öz-yeterlik ortalama puanlarının düşük düzeyde inanca sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber öğretim programlarında disiplinler arası yaklaşımlarla ilgili etkinliklerin az olması, diğer disiplinlerle ilişkilendirmenin zor olması (Karakuş ve Aslan, 2016) ve programlarda bağlantıların ne şekilde

kurulacağına dair net bir açıklamanın bulunmaması (Güven ve Hamalosmanoğlu, 2012) da bu hususta yaşanan sorunlardandır.

Yapılan araştırmaların sonuçlarından hareketle Görsel Sanatlar dersiyle diğer alanları bütünlüştiren disiplinler arası çalışmaların oluşturulabilmesi için sınıf öğretmenlerinin desteklenmesi ve doğru yönlendirilmesi gerektiği düşünölmektedir. Buna bağlı olarak mevcut araştırmada, sınıf öğretmenlerinin Görsel Sanatlar dersiyle ilişkilendirebilecekleri kazanımların ve 2018 Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda ilkokul düzeyinde disiplinler arası ilişkilendirme olanaklarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın sorusu "İlkokul düzeyinde Görsel Sanatlar dersi ile diğer dersler arasındaki ilişki nasıldır?" şeklindedir. Genel amaç kapsamında ise řu sorulara yanıt aranmıştır:

- a) Görsel Sanatlar dersi öğretim programında, 1. sınıf kazanımlarının diğer derslerle ilişkisi içerik açısından nasıldır?
- b) Görsel Sanatlar dersi öğretim programında, 2. sınıf kazanımlarının diğer derslerle ilişkisi içerik açısından nasıldır?
- c) Görsel Sanatlar dersi öğretim programında, 3. sınıf kazanımlarının diğer derslerle ilişkisi içerik açısından nasıldır?
- d) Görsel Sanatlar dersi öğretim programında, 4. sınıf kazanımlarının diğer derslerle ilişkisi içerik açısından nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

İlkokul düzeyinde Görsel Sanatlar dersi ile diğer dersler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasında, nitel araştırma yöntemlerinden *durum çalışması* deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, güncellik taşıyan sınırlı bir durumun veya belli zaman içindeki çoklu sınırlandırılmış durumlar hakkında detaylı ve derinlemesine bilgi toplanmasını içermektedir (Creswell, 2007/2016, s.97). Merriam (2009/2013, s.40) tarafından sınırlı durum bir olgunun örneği olan tek bir kişi, bir program, bir grup, bir toplum veya sınırlı bir sistem olarak tanımlanmıştır. Durum çalışmasında tek araçsal durum çalışması (Stake, 1995'ten akt. Creswell, 2007/2016) türünden yararlanılan bu araştırmada, öğretim programlarındaki bir durumun betimlenmesine odaklanılmıştır.

Veri Kaynağı

Araştırma verilerinin belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden *ölçüt örnekleme* esas alınmıştır. Bu örnekleme yönteminde önceden belirlenmiş nitelikleri taşıyan kişiler, olaylar, nesnelere veya durumlar gözlem birimlerini oluşturmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010, s.91). Araştırmaya konu olan öğretim programlarında aranacak olan beş ölçüt şöyledir: Programların Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilmesi, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanması, en güncel program olması, ilkokul düzeyini (1-4. sınıflar) kapsamaması ve zorunlu dersleri içermesi. 2018 yılında kabul edilerek uygulamaya konulan 12 öğretim programı, bu koşulları sağlamıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretim programlarının kabul edildiği tarihler, karar numaralarıyla birlikte her ders için ayrı ayrı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. İlkokul düzeyinde okutulan öğretim programlarıyla ilgili bilgileri gösterir çizelge

Dersin Adı	Okutulduğu Sınıflar	Karar Tarihi	Karar Numarası
Görsel Sanatlar	1-8. sınıflar	19/01/2018	8
Hayat Bilgisi	1-3. sınıflar	19/01/2018	13
Matematik	1-8. sınıflar	19/01/2018	4
Müzik	1-8. sınıflar	19/01/2018	5
Türkçe	1-8. sınıflar	19/01/2018	44
Yabancı Dil (İngilizce)	2-8. sınıflar	19/01/2018	15
Beden Eğitimi ve Oyun	1-4. sınıflar	19/01/2018	124
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	4-8. sınıflar	19/01/2018	2
Sosyal Bilgiler	4-7. sınıflar	19/01/2018	12
Fen Bilimleri	3-8. sınıflar	19/01/2018	11
Trafik Güvenliği	4.sınıf	19/01/2018	17
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi	4.sınıf	19/01/2018	16

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri, *doküman incelemesi* yöntemi esas alınarak toplanmıştır. Bu yöntemde araştırmaya konu olan olgu ve olaylar, yazılı materyallerin incelenmesi suretiyle değerlendirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.187). Tablo 1’de yer alan derslerin öğretim programlarına, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının resmî web sitesi olan “<https://ttkb.meb.gov.tr/>” adresinden ulaşılmıştır. Cohen, Manion ve Morrison’a (2005) göre fosiller, kalıntılar, el yazması belgeler, tüzükler, resmî tutanaklar ve her türlü resmî kayıtlar tarihsel araştırmaların temel kaynakları arasında olan birincil veri kaynaklarıdır. Buna karşılık alıntı yapılan materyaller, ders kitapları ve ansiklopediler ikincil veri kaynakları arasındadır ve orijinal olarak nitelendirilmemektedir (Cohen vd., 2005, s.161). Bu araştırmanın temel veri seti birincil veri kaynakları arasında değerlendirilen resmî belgelerden oluştuğu için verilerin gerçek, güvenilir ve doğru bilgileri yansıttığını söylemek mümkündür.

Veri Analizi

Araştırmanın tek veri setini oluşturan öğretim programları, doküman analizi kullanılarak betimsel bir anlayışla değerlendirilmiştir. Dersler arasındaki ilişkinin incelenmesinde, Görsel Sanatlar dersi öğretim programında sınıf düzeylerine göre ilişkilendirilmesi öngörülen dersler ve öğrenme alanları ekseninde oluşturulan kazanımlar ele alınarak araştırma süreci kurgulanmıştır. Bununla beraber ilişkilendirme yaparken bazı derslerin yapısında olan öğrenme alanları, alt öğrenme alanları, beceri alanları, üniteler, temalar ve bunlara ilişkin yönergeler de dikkate alınmıştır.

Tüm bunlar doğrultusunda öncelikle araştırmacılar tarafından bağımsız olarak Görsel Sanatlar dersi kazanım cümleleri ve kazanımlara ilişkin açıklamalardan hareketle seçilen anahtar kelimeler, diğer öğretim programlarındaki kazanımlar ve/veya kazanımların açıklamalarıyla karşılaştırılmıştır. Benzerlikler tespit edildikten sonra kelimelerin cümle içindeki kullanımına bakılarak içerikteki anlam ilişkileri incelenmiştir. Ardından ilişkili kazanımlar kodlanarak tablo haline dönüştürülmüş; kodlayıcılar arasındaki güvenilirliğin (uyuşum yüzdesi) hesaplanması için Miles ve Huberman (1994/2015, s.64) tarafından önerilen görüş birliği ve görüş ayrılığı hesaplama formülüyle benzerlik oranları bulunmuştur. Bu formül şöyledir: $Güvenirlik = \frac{Görüş birliği sayısı}{Toplam görüş birliği + görüş ayrılığı sayısı}$. İlk hesaplamada, uzmanlar arasındaki

güvenirlik katsayısı 0,70'in altında çıkmıştır. Yeniden yapılan değerlendirme sonrasında uzmanlar arasındaki güvenirlik, 1. sınıf kazanımları için 0,82 (23/23+5); 2. sınıf kazanımları için 0,81 (30/30+7), 3. sınıflar için 0,82 (37/37+8), 4. sınıf düzeyi içinse 0,83 (47/47+9) bulunmuştur. Uzmanlar arasındaki uyum 0,80'in üzerinde olduğu için bu durum, verilerin güvenilir olduğunu göstermektedir. Genel uyuma bakıldıktan sonra Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla diğer dersler arasındaki ilişki düzeyi, her ders için ayrı ayrı belirlenmiş ve tabloda gösterilmiştir.

Kazanımlar arasındaki ilişkiler, tablolarda gösterilirken her dersin kendine özgü numaralandırma sistemi kullanılmıştır. Derslere göre numaralandırma sistemleri ve anlamları řu şekildedir (MEB, 2018a, 2018b, 2018c, 2018ç, 2018d, 2018e, 2018f, 2018g, 2018ğ, 2018h, 2018ı, 2018i):

- a) Görsel Sanatlar: G.4.2.1. (Ders kodu, sınıf düzeyi, öğrenme alanı, kazanım numarası)
- b) Türkçe: T.2.3.5. (Ders kodu, sınıf düzeyi, beceri alanı, kazanım numarası)
- c) Matematik: M.1.1.1.1. (Ders kodu, sınıf düzeyi, öğrenme alanı, alt öğrenme alanı, kazanım numarası)
- d) Hayat Bilgisi: HB.1.2.4. (Ders kodu, sınıf düzeyi, ünite numarası, kazanım numarası)
- e) Sosyal Bilgiler: SB.4.2.1. (Ders kodu, sınıf düzeyi, öğrenme alanı, kazanım numarası)
- f) Fen Bilimleri: F.3.2.1.3. (Ders kodu, sınıf düzeyi, ünite, konu, kazanım numarası)
- g) Müzik: MÜ.1.A.3. (Ders kodu, sınıf düzeyi, öğrenme alanı, kazanım numarası)
- h) İngilizce: E2.4.L3. (Ders kodu ve sınıf, konu, dil becerisi ve öğrenme çıktısı)
- i) Beden Eğitimi ve Oyun: BO.1.1.1.1. (Ders kodu, sınıf düzeyi, öğrenme alanı, alt öğrenme alanı, kazanım numarası)
- j) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi: 4.1.1. (Sınıf düzeyi, ünite, kazanım numarası)
- k) Trafik Güvenliği: TG.4.2.3. (Ders kodu, sınıf düzeyi, ünite, kazanım numarası)
- l) İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi: Y.4.2.5. (Ders kodu, sınıf düzeyi, ünite, kazanım numarası)

Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiştir.

Bulgular

Araştırmanın Birinci Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu "Görsel Sanatlar dersi öğretim programında, 1. sınıf kazanımlarının diğer derslerle ilişkisi içerik açısından nasıldır?" şeklindedir. Bu doğrultuda Görsel Sanatlar dersi öğrenme alanlarından Görsel İletişim ve Biçimlendirme (GİB), Kültürel Miras (KM), Sanat Eleştirisi ve Estetik (SEE) kapsamındaki kazanımlarla diğer dersler arasındaki ilişkilendirmeler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. İlkokul 1. sınıf düzeyinde görsel sanatlar dersinin diğer derslerle ilişkili kazanımlarını gösterir çizelge

Görsel Sanatlar Dersi Öğrenme Alanları	Dersin Adı					İlişkili Kazanım Sayısı	İlişkili Ders Sayısı	
	Görsel Sanatlar	Türkçe	Matematik	Hayat Bilgisi	Müzik			
GİB	G.1.1.3.	T.1.3.8.		HB.1.5.6.	MÜ.1.A.10 MÜ.1.D.5	4	3	
	G.1.1.4.	T.1.3.8.		HB.1.5.6.	MÜ.1.A.10. MÜ.1.D.5.	4	3	
	G.1.1.5.	T.1.4.6 T.1.4.9. T.1.4.11.	M.1.2.1.1. M.1.2.1.2.			5	2	
	G.1.1.6.		M.1.2.2.1.	HB.1.1.4. HB.1.6.6.		3	2	
	G.1.1.8.			HB.1.6.1. HB.1.6.2.		2	1	
	G.1.1.9.		M.1.2.1.2.			1	1	
	G.1.1.10.	T.1.4.1.	M.1.2.1.2.			2	2	
	KM	G.1.2.1.	T.1.3.8.			MÜ.1.A.10.	2	2
		G.1.2.2.			HB.1.5.2.		1	1
	SEE	G.1.3.2.	T.1.1.8.				1	1
G.1.3.3.		T.1.4.6.				1	1	

Tablo 2'ye bakıldığında Görsel Sanatlar dersinin 1. sınıf düzeyinde Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi ve Müzik dersleriyle ilişkilendirilebildiği; buna karşılık Yabancı Dil ve Beden Eğitimi ve Oyun dersleriyle ilişkilendirilemediği görülmektedir. Ayrıca 1. sınıfta Görsel Sanatlar dersinin GİB öğrenme alandaki 10 kazanımdan 7'si, SEE öğrenme alanındaki 3 kazanımdan 2'si ve KM öğrenme alanındaki tüm kazanımlarla diğer dersler arasında ilişki kurulabilmiştir. Tablo incelendiğinde "G.1.1.5." numaralı kazanımın, diğer derslerle en fazla (n:5) ilişkilendirilebilen kazanım ifadesi olduğu görülmektedir. Buna karşılık "G.1.1.3" ve "G.1.1.4." kazanımlarının da 3 dersle ilişkilendirilebildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca diğer derslerle en sık ilişkilendirilen öğrenme alanı, "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" (n:21) olarak belirlenmiştir. Tablo 2'ye göre 1. sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar dersi sırasıyla Türkçe (n:9); Hayat Bilgisi (n:7), Müzik (n:5) ve Matematik (n:5) dersleriyle ilişkilendirilmiştir.

GİB öğrenme alanının "G.1.1.3. Duygu ve düşüncelerini görsel sanat çalışmasına yansıtır" ve "G.1.1.4. Görsel sanat çalışmalarını temalardan, konulardan, fikirlerden, şiirlerden, hikâyelerden esinlenerek oluşturur" (MEB, 2018a, s.14) kazanımları, öğrencilerin duygu ve düşüncelerinin serbest ifadesine dayalı olduğu için geniş kapsamlıdır ve uyarlanabilir nitelik taşımaktadır. Bu kazanımlarla Hayat Bilgisi, Türkçe ve Müzik derslerinde millî gün ve bayramlar ya da resmî kurtuluş günleri doğrultusunda "Atatürk", "Millî Mücadele" ya da günün anlam ve önemine uygun temalar aracılığıyla ortak hareket edilebilir; Görsel Sanatlar dersinde konuyla ilgili görsel biçimlendirme çalışmaları yaptırılabilir. "G.1.1.5. İki boyutlu yüzey üzerinde biçimleri düzenler" (MEB, 2018a, s.14) şeklindeki kazanım, Matematik ve Türkçe dersleriyle bütünleştirilebilir. Matematik dersinde temel geometrik biçimler ele alındıktan sonra Görsel Sanatlar dersinde, geometrik şekillerle kolaj tekniği veya uygun teknikler kullanılarak görsel düzenlemeler yapılabilir. Türkçe dersinin ilişki kurulan kazanımıyla görsel düzenlemelerde geometrik şekillerin

isimlerine yer verilebilir ya da geometrik şekillerle kurgulanan bir durum, hem görsel hem de yazınsal olarak ifade edilebilir. Böylece öğrenilen bilgilerin yorumlanması ve yeni durumlara transferi sağlanabilir. Dolayısıyla bu üç ders, uygun bir tema altında birleştirilebilir. Matematik ve Hayat Bilgisi derslerinde işlenen yer, yön ve boyutla ilgili konular mekanda yakınlık-uzaklık ve büyüklük-küçüklük ilişkilerinin ele alındığı “G.1.1.6. Görsel sanat çalışmasında figür-mekân ilişkisini ifade eder” (MEB, 2018a, s.14) kazanımıyla “Uzam” veya “Mekan İlişkileri” temaları altında yürütülebilir. Gözlem yapma becerisi ve duyarlılığı ile sosyal yaşamda sıklıkla karşılaşılan nesne ve figürlere karşı farkındalık kazandırmanın amaçlandığı “G.1.1.8. Çevresindeki objeleri ve figürleri gözlemleyerek çizimlerini yapar” şeklindeki (MEB, 2018a, s.14) kazanım işlenirken Hayat Bilgisi dersinde yapılan gözlemlerden faydalanılabilir. “G.1.1.9. Üç boyutlu çalışma oluşturur” (MEB, 2018a, s.15) kazanımı çerçevesinde yaptırılacak üç boyutlu çalışmalarda, öğretimdeki “bilinenden bilinmeyene” ilkesinden hareketle Matematik dersinde günlük hayattan seçilen basit geometrik formlarla üç boyutlu yapılar oluşturulabilir. Renk, çizgi ve biçimin ele alındığı “G.1.1.10. Görsel sanat çalışmasını oluştururken sanat elemanlarını kullanır” (MEB, 2018a, s.15) şeklindeki kazanım çerçevesinde renk ve çizgi, Türkçe dersinin “Yazma” beceri alanındaki; geometrik biçimler ise Matematik dersi “Geometri” öğrenme alanındaki içerikler dikkate alınarak çeşitlendirilebilir. Dolayısıyla bu iki dersle Görsel Sanatlar arasında uygun bir bağ kurulabilir.

KM öğrenme alanında yer alan “G.1.2.1. Sanatın, kültürün bir parçası olduğunu fark eder” (MEB, 2018a, s.15) kazanımıyla sanat ile kültür arasındaki bağın ortaya konulması, sanat eseri olarak kültür nesnelерinin değeri fark edilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Türkçe ve Müzik derslerinde Türklerin milli ve manevi kültürleri ve değerlerini ifade eden şiir, şarkı veya marşların sanat eseri olarak ele alınması yoluyla üç ders arasında ilişki kurulabilir. Bütünleştirme, “Millî Kültür ve Sanat” veya “Atatürk ve Kültür” temaları altında yapılabilir. Yine “G.1.2.2. Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. ile ilgili izlenimlerini söyler” (MEB, 2018a, s.15) kazanımı çerçevesinde yakın çevreden seçilen müzeler veya tarihi mekânlar öğretilirken Hayat Bilgisi dersinin “HB.1.5.2. Yakın çevresindeki tarihî, doğal ve turistik yerleri fark eder” (MEB, 2018d, s.16) şeklindeki kazanımıyla ortak paydada buluşulabilir.

SEE öğrenme alanının “G.1.3.2. Sanat eserinin biçimsel özelliklerini söyler” (MEB, 2018a, s.15) kazanımı çerçevesinde seçilen eser, Türkçe dersinin “Dinleme/İzleme” beceri alanındaki ilgili kazanımın da öznesi olabilir. Benzer şekilde “G.1.3.3. Sanat eserleri arasındaki farklılıkları açıklar” (MEB, 2018a, s.15) kazanımı doğrultusunda görseller eşliğinde ele alınan sanat eserinin formuna, tekniğine ve plastik sanatlara yönelik resim, heykel, seramik vb. kavramlar Türkçe dersi “Yazma” beceri alanının ilgili kazanımındaki referans noktasını teşkil edebilir.

Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu, “Görsel Sanatlar dersi öğretim programındaki 2. sınıf kazanımlarının diğer derslerle ilişkisi içerik açısından nasıldır?” şeklindedir. Bu doğrultuda Görsel Sanatlar dersinin diğer derslerle ilişkili kazanımları, Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. İlkokul 2. sınıf düzeyinde görsel sanatlar dersinin diğer derslerle ilişkili kazanımlarını gösterir çizelge

Görsel Sanatlar Dersi Öğrenme Alanları	Dersin Adı						İlişkili Kazanım Sayısı	İlişkili Ders Sayısı
	Görsel Sanatlar	Türkçe	Matematik	Hayat Bilgisi	Müzik	Beden Eğitimi ve Oyun		
GİB	G.2.1.4.	T.2.3.4. T.2.4.2. T.2.4.3. T.2.4.5.			HB.2.5.2. HB.2.5.4.	MÜ.2.A.4. MÜ.2.A.6. MÜ.2.C.1.	9	3
	G.2.1.5.			HB.2.2.1. HB.2.2.2.			2	1
	G.2.1.6.		M.2.3.1.1. M.2.3.1.5.				2	1
	G.2.1.8.	T.2.3.19		HB.2.6.3. HB.2.6.4.			3	2
	G.2.1.9.		M.2.2.1.3. M.2.2.1.4.	HB.2.6.4.			3	2
	G.2.1.10.		M.2.2.1.3.				1	1
KM	G.2.2.1.	T.2.3.7.					1	1
	G.2.2.2.		M.2.2.1.2.		MÜ.2.D.2.		2	2
	G.2.2.3.				MÜ.2.D.2.	BO.2.2.3.2.	2	2
	G.2.2.4.			HB.2.5.6.			1	1
	G.2.2.5.		M.2.2.1.2.				1	1
SEE	G.2.3.1.	T.2.3.7.					1	1
	G.2.3.2.			HB.2.1.2.		BO.2.2.2.7.	2	2

Tablo 3'te görüldüğü üzere Görsel Sanatlar dersi 2. sınıf düzeyinde Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Müzik, Beden Eğitimi ve Oyun dersleriyle ilişkilendirilmiştir. Buna karşılık Yabancı Dil dersiyle herhangi bir ilişki kurulamamıştır. Görsel Sanatlar dersinin GİB öğrenme alanında yer alan 10 kazanımdan 6'sı ve diğer öğrenme alanlarında yer alan tüm kazanımlar, diğer derslerle ilgili bulunmuştur. İkinci sınıf Görsel Sanatlar dersi kazanımları dikkate alındığında "G.2.1.4." numaralı kazanımın, 3 ders ve 9 kazanımla ilişkilendirilebilmesi yönüyle en fazla ilişkilendirmenin yapıldığı kazanım olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca diğer derslerin kazanımlarıyla en sık ilişkilendirilen öğrenme alanının da "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" (n:20) olduğu görülmüştür. Bunların yanı sıra Tablo 3'ten hareketle Görsel Sanatlar dersinin 2. sınıf düzeyinde en çok ilişkilendirildiği derslerin sırasıyla Hayat Bilgisi (n:9), Türkçe (n:7) ile Matematik (n:7), Müzik (n:5) ve Beden Eğitimi ve Oyun (n:2) olduğu anlaşılmıştır.

Dersler arasındaki bağlantıların şekli incelendiğinde GİB öğrenme alanı "G.2.1.4. Farklı yazılı kaynak, kavram ve temalardan esinlenerek görsel sanat çalışmasını oluşturur" (MEB, 2018a, s.16) kazanımı çerçevesinde gerçekleştirilecek etkinlik Türkçe dersi kazanımlarında yer alan şiirler ve kısa metinlerle oluşturulan yazılı ifadelerin görsel ifadelerle de desteklenmesi şeklinde sağlanabilir. Ayrıca görsel biçimlendirmeler, yazılı ve sözlü metinlerde kullanılan kelimelerden hareketle oluşturulabilir; değerler öğretimi kapsamında ele alınan sevgi, saygı, yardımseverlik, sorumluluk, adalet, öz-denetim, dostluk ve vatanseverlik kavramları Türkçe ve Görsel Sanatlar için ortak tema olarak belirlenebilir. Ayrıca millî ve resmî bayramlarda, günün anlam ve önemi doğrultusunda seçilen temaya göre Hayat Bilgisi, Müzik ve Türkçe dersinin ilişkili kazanımları Görsel Sanatlar dersiyle bağlantılı işlenebilir. "G.2.1.5. Görsel sanat çalışmasında ön ve arka planı kullanır" (MEB, 2018, s.16) kazanımıyla Hayat Bilgisi dersinde ele alınan konular, "Aile" kavramı

ekseninde birleştirilebilir. Matematik dersi “Ölçme” öğrenme alanında kıyaslama yoluyla ölçü algısı oluşturulduktan sonra “G.2.1.6. Görsel sanat çalışmasında ölçü ve oran-orantıya göre objeleri yerleştirir” (MEB, 2018a, s.16) kazanımına geçilebilir. Görsel Sanatlar dersi “G.2.1.8. Günlük yaşamından yola çıkarak görsel sanat çalışmasını oluşturur” (MEB, 2018a, s.16) kazanımı, Hayat Bilgisi ve Türkçe dersleriyle “Geri Dönüşüm” veya “Çevre” temaları altında birleştirilebilir. Aynı zamanda Hayat Bilgisi’nin HB.2.6.4 kazanımı çerçevesinde geri dönüşüme konu olan tüketim maddeleri, “G.2.1.9. Farklı materyalleri kullanarak üç boyutlu çalışma yapar” (MEB, 2018a, s.16) kazanımına istinaden üç boyutlu çalışmaya dönüştürülebilir ve Matematik dersinde de üç boyutlu geometrik biçimler işlenebilir. Dolayısıyla bu kazanım, Hayat Bilgisi ve Matematik’le bağlantılı yürütülebilir. Ayrıca küp, koni, küre ve silindir gibi üç boyutlu geometrik formlarla iki boyutlu geometrik Şekiller, “G.2.1.10. Görsel sanat çalışmasını oluştururken sanat elemanlarını kullanır” (MEB, 2018a, s.17) kazanımı çerçevesinde ele alınarak Matematik dersi “Geometri” öğrenme alanında yer alan bağlantılı kazanımla ilişkilendirilebilir.

KM öğrenme alanı kazanımlarından “G.2.2.1. Türk kültürüne ait mimari elemanları açıklar” ifadesinde görseller üzerinden öğretilen Türk kültürüne ait cumba, kerpiç, avlu dikdörtgen pencere gibi mimari elemanlar ve “G.2.3.1. Sanat eserinin konusunu söyler” (MEB, 2018a, s.17) kazanımında ele alınacak sanat yapıtları, Türkçe dersinin içeriğine temel teşkil edebilir. Bu doğrultuda yapılacak etkinliklerle incelenen sanat eserlerine ilişkin bilinmeyen kelimelerin tahmin edilmesi yoluyla sanatsal kavramlara ilişkin söz varlığı edindirilebilir. Matematik dersinin “M.2.2.1.2.” numaralı kazanımındaki açıklamada yer alan geometrik Şekillerin ve farklı medeniyetlere ait süslemelerin incelenmesi (MEB, 2018c, s.34) de doğrudan “G.2.2.2. Sanat eserlerindeki farklı kültürlere ait motifleri inceler” ve “G.2.2.5. Diğer kültürlere ait mimari elemanları açıklar” (MEB, 2018a, s.17) kazanımları çerçevesinde incelenen kültür varlıklarıyla bağlantılı olarak işlenebilir. Böylece geometrik Őekillere ve mimari yapılara, farklı bir bakış açısı getirilebilir. Bunun yanı sıra “G.2.2.2.” numaralı kazanımda, seçilen kültüre ait müziklerin Müzik dersinde dinletilmesi suretiyle öğrencilerde bütüncül bir anlayışla sanat kültürü oluşturulabilir. “G.2.2.3. Geleneksel Türk sanatlarından örnekler verir” (MEB, 2018a, s.17) kazanımı da Müzik ile Beden Eğitimi ve Oyun dersleriyle “Geleneksel Kültür” teması altında birleştirilebilir. “G.2.2.4. Müze, sanat galerisi, sanat atölyesi, ören yeri vb. mekânların sanat açısından önemini ifade eder” (MEB, 2018a, s.17) kazanımıyla Hayat Bilgisi dersi arasında, kültürel miras öğelerinin korunması ve sergilenmesi noktasında önem arz eden müzelerin değerine, müze türlerine; kültür ve tabiat varlıklarının tarihi, sosyal, arkeolojik ve kültürel işlevlerine değinilerek bağlantı kurulabilir.

Son olarak SEE öğrenme alanında, öz değerlendirme ve akran değerlendirmesinin temele alındığı “G.2.3.2. Kendisinin ve akranlarının çalışmalarındaki fikirleri ve duyularını yorumlar” (MEB, 2018a, s.17) Şeklindeki kazanım, “Kişiler Arası Saygı” teması altında Hayat Bilgisi ile Beden Eğitimi ve Oyun dersleriyle bütünlüştirilebilir.

Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu, “Görsel Sanatlar dersi öğretim programında, 3. sınıf kazanımlarının diğer derslerle ilişkisi içerik açısından nasıldır?” Őeklinindedir. Bu kapsamda Görsel Sanatlar dersinin diğer derslerle ilişkili kazanımlarına, Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. İlkokul 3. sınıf düzeyinde görsel sanatlar dersinin diğer derslerle ilişkili kazanımlarını gösterir çizelge

Görsel Sanatlar Dersi Öğrenme Alanları	Dersin Adı							İlişkili Kazanım Sayısı	İlişkili Ders Sayısı
	Görsel Sanatlar	Türkçe	Matematik	Hayat Bilgisi	Müzik	Beden Eğitimi ve Oyun	Fen Bilimleri		
GİB	3.1.1.				3.C.1.			1	1
		3.3.4.							
		3.4.1.							
	3.1.2.	3.4.2.		3.5.8	3.A.3.	3.2.3.1.		9	4
		3.4.3.			3.C.1.				
		3.4.9.							
	3.1.4.						3.1.1.1.	1	1
3.1.6.				3.6.6.		3.1.1.2.	2	2	
3.1.7.			3.2.2.1.		3.B.6.			3	2
			3.2.2.2.						
KM	3.2.1.				3.D.2.	3.2.3.2.		3	2
					3.D.3.				
	3.2.2.			3.5.3.	3.A.6.	3.2.3.2.		6	3
					3.D.2.				
					3.D.3.				
					3.D.4.				
SEE	3.3.1.			3.5.3.	3.A.6.	3.2.3.2.		5	3
					3.D.2.				
					3.D.3.				
	3.3.2.	3.3.7.						1	1
		3.1.7							
3.3.4.	3.1.8.						3	1	
	3.1.10.								
3.3.6.			3.5.9.	3.D.4.				2	2
3.3.7.			3.1.4.					1	1

Tablo 4'ten anlaşılacağı gibi 3. sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar dersinin ilişkili olduğu dersler Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Müzik, Fen Bilimleri, Beden Eğitimi ve Oyun olmuştur. Bu düzeyde, Yabancı Dil dersiyile alakalı herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır. GİB öğrenme alanında yer alan 7 kazanımdan 5'i, KM öğrenme alanındaki 3 kazanımdan 2'si ve SEE öğrenme alanındaki 7 kazanımdan 5'i olmak üzere toplam 12 Görsel Sanatlar kazanımıyla diğer dersler arasında ilişkilendirme yapılmıştır. Görsel Sanatlar dersinin "G.3.1.2." numaralı kazanımı 4 ders ve 9 kazanımla diğerlerine göre en fazla ilişkilendirilen kurulduğu kazanım olarak ön plana çıkmıştır. Bunun yanında "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" öğrenme alanının (n:16), diğer ders kazanımlarıyla sayıca en fazla ilişkilendirilen alan olduğu ve "Sanat Eleştirisi ve Estetik" öğrenme alanının (n:12) da ona yakın bir değere sahip olduğu anlaşılmıştır. Yine Tablo 4'ten Görsel Sanatlar dersinin sırasıyla Müzik (n:14), Türkçe (n:9), Hayat Bilgisi (n:6), Beden Eğitimi ve Oyun (n:4), Matematik (n:2) ve Fen Bilimleri (n:2) dersleriyle ilişkili yürütülebileceği anlaşılmaktadır.

GİB öğrenme alanında yer alan "G.3.1.2. Görsel sanat çalışmasını oluştururken ifadeci yaklaşımı kullanır" (MEB, 2018a, s.18) şeklindeki kazanım Türkçe, Hayat Bilgisi, Müzik ile Beden Eğitimi ve Oyun derslerinin kazanımlarıyla "Atatürkçülük", "Vatanseverlik" temaları veya millî ve resmî günlere göre seçilen bir tema altında toplanabilir. Zira bu kazanım yazılan metinlerin veya okunan şiir, hikâye, anı gibi yazın ürünlerinin ya da müzik yapıtlarının görselleştirilmesi veya resmî günlerin ve değerlerin tema olarak seçilip etkinliğe dönüştürülmesi noktasında uyarlanabilir nitelik taşımaktadır. Yine "G.3.1.4. Gözleme dayalı çizimlerinde geometrik ve organik

biçimleri kullanır” (MEB, 2018a, s.18) kazanımıyla Fen Bilimleri dersinde kürenin geometrik biçiminden hareketle ilişki kurulabilir. Benzer şekilde “G.3.1.6. Ekleme, çıkarma, içten ve dıştan kuvvet uygulama yoluyla farklı malzemeleri kullanarak üç boyutlu çalışma yapar” (MEB, 2018a, s.18) kazanımıyla Fen Bilimleri dersinde üç boyutlu bir form olan kürenin öğretimi arasında bağlantı kurulabilir. Hayat Bilgisi dersinde “Geri Dönüşüm” konusunda ele alınan atık materyallerin, üç boyutlu görsel sanat uygulamalarında kullanılabilmesinin fark ettirilmesi yoluyla bütünleştirme sağlanabilir. “G.3.1.7. Görsel sanat çalışmalarını oluştururken sanat elemanları ve tasarım ilkelerini kullanır” (MEB, 2018a, s.18) kazanımı çerçevesinde, simetrik dengeden bahsedilmeden önce Matematik dersinde simetri konusuna değinilmelidir. Aynı zamanda G.3.1.7. kazanımı ile renk elemanı, sıcak ve soğuk renkler öğretildikten sonra Müzik dersinde renklerle nota öğretimi gerçekleştirilebilir.

KM öğrenme alanındaki kazanımlar incelendiğinde “G.3.2.1. Sanat eserleri ile geleneksel sanatların farklı kültürleri ve dönemleri nasıl yansıttığını açıklar” (MEB, 2018a, s.19) kazanımı, “Millî Kültür” veya “Kültürel Farkındalık” teması altında Müzik ile Beden Eğitimi ve Oyun dersleriyle bağlantılı işlenebilir. Bu hususta Görsel Sanatlar dersinde incelenecek eserler, Osmanlı Dönemi minyatürleri veya geleneksel sanat ürünleri ile Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde 1914 Kuşağı ressamlarının “Millî Mücadele” temalı biçimci eserleri arasından seçilebilir. Müzik dersinde geleneksel müzik kültürümüzü yansıtan örnekler verilirken Beden Eğitimi ve Oyun dersinde de buna uygun danslar yaptırılabilir. Benzer bağlantılar, “G.3.2.2. Kendi (Millî) kültürüne ve diğer kültürlerle ait sanat eserlerini karşılaştırır” (MEB, 2018a, s.19) şeklindeki kazanımın uygulaması için de geçerlidir. Bu kazanım, ek olarak Hayat Bilgisi dersiyile yakın çevredeki kültürel yapıların araştırılması sağlanarak ilişkilendirilebilir.

SEE öğrenme alanı kazanımlarından “G.3.3.1. Yerel kültüre ait motifleri fark eder” (MEB, 2018a, s.19) de “G.3.2.1.” ve “G.3.2.2.” kazanımlarındaki gibi benzer temalar altında bahsi geçen derslerle birlikte işlenebilir. Ayrıca “G.3.2.2.” ve “G.3.3.1.” numaralı kazanımlar, kendi içinde birleştirilerek tek bir etkinlik olarak düşünülebilir. Eser incelemesini içeren “G.3.3.2. Portre, peyzaj, natüromort ve betimsel sanat eseri örneklerini karşılaştırır” ve “G.3.3.4. İncelediği sanat eseri hakkındaki yargısını ifade eder” (MEB, 2018a, s.19) kazanımları, Türkçe dersindeki “Okuma” ve “Dinleme/İzleme” beceri alanındaki faaliyetler için kaynak teşkil edebilir. Türk sanatçıların eserleri eşliğinde gerçekleştirildiği takdirde “G.3.3.6. Sanat eserinin bir değere sahip olduğunu fark eder/kavrar” (MEB, 2018a, s.20) kazanımıyla Hayat Bilgisi ve Müzik dersinde, ülkemiz için önem arz eden isimler eş zamanlı ele alınarak bu üç ders “Millî Değerlerimiz”, “Manevî Değerlerimiz” gibi temalar altında bütünleştirilebilir. “G.3.3.7. Sanat alanındaki etik kuralları açıklar” (MEB, 2018a, s.20) kazanımı ise Hayat Bilgisi dersiyile kişiler arası ilişkiler çerçevesinde, saygı ve adalet değeri ekseninde ilişkilendirilmeye elverişlidir.

Araştırmanın Dördüncü Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü sorusu, “Görsel Sanatlar dersi öğretim programında, 4. sınıf kazanımlarının diğer derslerle ilişkisi içerik açısından nasıldır?” şeklindedir. Bu doğrultuda GİB öğrenme alanı ile KM ve SEE öğrenme alanlarındaki diğer derslerle ilişkili kazanımlar, iki ayrı tablo halinde açıklanmıştır. GİB öğrenme alanındaki kazanımların, diğer derslerin kazanımlarıyla ilişkileri Tablo 5’te; KM ve SEE öğrenme alanlarının ilişkileri ise Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 5. İlkokul 4. sınıf düzeyinde görsel sanatlar dersi gib öğrenme alanı kazanımlarının diğer derslerle ilişkisini gösterir çizelge

Görsel Sanatlar Dersi Öğrenme Alanı	Dersin Adı				İlişkili Kazanım Sayısı	İlişkili Ders Sayısı
	Görsel Sanatlar	Türkçe	Sosyal Bilgiler	Fen Bilimleri		
GİB	G.4.1.1.	T.4.4.2.	SB.4.4.4. SB.4.5.5.	F.4.5.1.2. F.4.6.1.1. F.4.6.1.2.	6	3
	G.4.1.2.	T.4.4.4. T.4.4.14.	SB.4.2.1. SB.4.2.2. SB.4.4.4. SB.4.7.2. SB.4.7.3.	F.4.5.1.2.	8	3
	G.4.1.5.		SB.4.2.2.		1	1
	G.4.1.6.		SB.4.2.2. SB.4.7.4.		2	1

Tablo 5 incelendiğinde Görsel Sanatlar dersi GİB öğrenme alanında yer alan 4. sınıf kazanımlarının Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri dersleriyle ilişkilendirilebildiği; Matematik, Yabancı Dil, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Müzik, Beden Eğitimi ve Oyun, Trafik Güvenliği ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersleriyle ilişkili bulunmadığı görülmektedir. Bu düzeyde, GİB öğrenme alanında yer alan 7 kazanımdan 4'üyle diğer dersler arasında ilişkilendirme yapılmıştır. Tablo 5'te yer alan kazanımlardan "G.4.1.2.", diğer derslerle sayıca en fazla (n:8) ilişkilendirmenin yapıldığı kazanım olmuştur.

GİB öğrenme alanındaki kazanımların diğer derslerle ilişkileri incelendiğinde "G.4.1.1. Görsel sanat çalışmasını oluştururken biçimlendirme basamaklarını kullanır" (MEB, 2018a, s.21) kazanımı kapsamında yer alan açıklamada beyin fırtınası, fikirleri sentezleme, tasarlama, eskiz ve görsel sanat çalışması oluşturmaya yönelik tasarım geliştirme süreci ile israf konusunun uygulanabileceği belirtilmiştir (MEB, 2018a, s.21). Diğer dersler incelendiğinde Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri derslerinde fikir ve tasarım geliştirmeye yönelik süreçlerin ele alındığı; aynı zamanda israf, tasarruf ve geri dönüşüm konularının işlendiği görülmektedir. Böylece Görsel Sanatlar, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri derslerinde belirtilen konu ve becerilerin geliştirildiği disiplinler arası çalışmaların yapılabileceği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca "G.4.1.2. Deneyimlerini farklı fikirler, sanat formları ve kültürel temalarla ilişkilendirerek görsel sanat çalışması oluşturur" (MEB, 2018a, s.21) kazanımı da sürece dâhil edilerek görsel sanat çalışmasında malzemeye olan bağlılığın esnetilmesiyle fikrin ve tasarımın ön plana alındığı farklı sanat formları da ortaya çıkarılabilir. Resim tekniklerinden ışık-gölge uygulamalarının, mimari yapılar üzerinde tatbik edilmesinin önerildiği "G.4.1.5. Gözleme dayalı çizimlerinde kontur çizgisini ve gölgeleme tekniklerini kullanır" (MEB, 2018a, s.21) şeklindeki kazanımın gerçekleştirilmesi için de Sosyal Bilgiler dersinde incelenen müze, cami, türbe, köprü ve medrese gibi millî kültür yapılarından örnekler seçilebilir.

Tablo 6. İlkokul 4. sınıf düzeyinde görsel sanatlar dersi km ve see öğrenme alanı kazanımlarının diğer derslerle ilişkisini gösterir çizelge

Görsel Sanatlar Dersi Öğrenme Alanları	Dersin Adı							İlişkili Kazanım Sayısı	İlişkili Ders Sayısı
	Görsel Sanatlar	Türkçe	Müzik	Beden Eğitimi ve Oyun	Sosyal Bilgiler	Yabancı Dil	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi		
KM	4.2.2.		4.D.3. 4.D.4.	4.2.3.2. 4.2.3.3.	4.2.2. 4.3.3. 4.7.1. 4.7.3. 4.7.4.			9	3
	4.2.3.		4.D.3. 4.D.4.	4.2.3.2. 4.2.3.3.	4.7.1. 4.7.3. 4.7.4.			7	3
	4.2.4		4.D.3. 4.D.4.		4.2.2. 4.7.3. 4.7.4.			5	2
	4.2.5					E4.7.S1		1	1
SEE	4.3.2.	4.2.3. 4.2.5.						2	1
	4.3.3	4.2.5.						1	1
	4.3.4.						4.3.5. 4.5.1. 4.5.2. 4.5.3. 4.5.4.	5	1

Tablo 5 ve 6 birlikte değerlendirildiğinde 4. sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar dersinin Matematik, Trafik Güvenliği ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dışındaki diğer tüm derslerle ilişkilendirilebildiği saptanmıştır. KM öğrenme alanının (n:22) ve bu alandaki “G.4.2.2.” (n:9) numaralı kazanımının, disiplinler arası ilişkilendirme noktasında diğer öğrenme alanlarının önüne geçtiği tespit edilmiştir. Yine bu düzeyde kazanımların sırasıyla Sosyal Bilgiler (n:21), Müzik (n:6) ve Türkçe (n:6), İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (n:5), Beden Eğitimi ve Oyun (n:4) ile Fen Bilimleri (n:4) ve Yabancı Dil (n:1) dersleriyle ilişkili olduğu görülmüştür.

Tablo 6’daki öğrenme alanlarından KM’ye ilişkin bağlantılara değinilirse en az iki kültüre ait tarihî yapıların iç ve dış mimari yapı özellikleri bakımından karşılaştırılmasının öngörüldüğü “G.4.2.2. Türk kültürüne ve diğer kültürlerle ait mimari yapıların belirgin özelliklerini karşılaştırır” (MEB, 2018a, s.22) kazanımının Sosyal Bilgiler, Müzik, Beden Eğitimi ve Oyun dersleriyle eş zamanlı olarak işlenebileceği görülmektedir. Bu hususta “Evrensel ve Millî Kültür”, “Kültür ve Miras” ve “Kültürel Miras” gibi temalar ekseninde bütünleştirme yapılabilir. Daha açık bir ifadeyle Sosyal Bilgiler dersinde yakın çevrede bulunan tarihi ve millî yapılarla başka ülkelere ait yapılar incelendikten sonra bunlar Görsel Sanatlar dersinde sanatsal ve mimarî nitelikleri itibarıyla irdelenebilir. Aynı zamanda Müzik dersinde, incelenen kültürlerle ait müzikler dinletilerek müzik kültürünün geliştirilmesi sağlanırken Beden Eğitimi ve Oyun derslerinde de bu kültürlerle ait halk dansları ve çocuk oyunları oynatılabilir. Benzer bağlantılar “G.4.2.3. Farklı kültürlerde yapılmış sanat eserlerinin genel özelliklerini karşılaştırır” (MEB, 2018a, s.22) kazanımı için de geçerlidir. Millî ve evrensel kültür bilincinin geliştirilmesiyle ilgili olan “G.4.2.4. Müzedeki farklı kültürlerle ait sanat eserlerindeki ortak özellikleri söyler” (MEB, 2018a, s.22) kazanımı çerçevesinde, müze

eğitimi çalışmaları Sosyal Bilgiler ve Müzik dersinin ilişkili kazanımları ile bütünleştirilerek uygulanabilir. İngilizce dersiyle Görsel Sanatlar arasındaki tek bağlantıyı teşkil eden “G.4.2.5. Görsel sanat alanındaki meslekleri söylesin” (MEB, 2018a, s.22) kazanımında ise fotoğraf sanatçısı, heykeltıraş, ressam, mimar, illüstratör, tasarımcı, küratör, restoratör, nakkaş, hattat gibi meslekler İngilizce dersinin mesleklerle ilgili konuşma etkinliğinde uygulamaya dönüştürülebilir.

SEE öğrenme alanı kazanımlarından “G.4.3.2. Bir sanat eserini seçmesindeki tercih sebebini açıklar” ve “G.4.3.3. Estetik tercihlerin kişilere göre nasıl değiştiğini ifade eder” (MEB, 2018a, s.22) kazanımlarının her ikisi de Türkçe dersi “Konuşma” beceri alanlarında hazırlıklı veya hazırlıksız konuşmaların konusu olarak seçilebilir. “G.4.3.4. Görsel sanat alanındaki etik kurallara uyar” (MEB, 2018a, s.22) kazanımı da İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersindeki bazı kazanımlarla ilişkilendirilebilir. Öyle ki sanatta etik kurallar anlatılırken eş zamanlı olarak İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinde “Kurallar” teması ekseninde bütünleştirmeye gidilebilir. Böylece ahlaki değerlerin adalet, eşitlik ve toplumsal ilişkiler bağlamında sorgulanması ve meselenin geniş bir perspektiften ele alınması suretiyle disiplinler arası çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Sonuç ve Tartışma

İlkokul 1-4. sınıflarda Görsel Sanatlar dersinin diğer derslerle ilişkilerinin incelendiği bu çalışmada, öğretim programında kurulması istenen bağlantıların hangi kazanımlar aracılığıyla gerçekleştirilebileceği; programda belirtilenler dışında kurulabilecek bağlantılar, disiplinler arası ilişkilendirmelerin sıklıkla gerçekleştirilebildiği sınıflar, dersler ve kazanımlar tespit edilmiştir. Ayrıca benzer konuların ele alındığı dersler içinse tema önerileri getirilmiştir. Bu doğrultuda, çalışmanın temel sonuçları ve bunlarla ilgili tartışmalar aşağıda sunulmuştur.

1) Birinci sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar dersinin; Matematik dersi “Geometrik şekiller” konusuyla ilişkilendirilmesi öğretim programında önerilmiştir (MEB, 2018a, s.14). Benzer şekilde bu çalışmada, iki dersin ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca bu düzeyde Görsel Sanatlar dersinin Türkçe, Hayat Bilgisi ve Müzik dersleriyle bütünleştirilebileceği tespit edilmiştir.

2) İkinci sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar dersinin; Türkçe dersi “Yazma” beceri alanı, Hayat Bilgisi dersi “Doğada Hayat” ve “Ülkemizde Hayat” üniteleri ve Matematik dersi “Oran-Orantı” konusuyla ilişkilendirilmesi öğretim programında önerilmiştir (MEB, 2018a, s.16). Bu çalışmada da benzer şekilde söz konusu derslerin, Görsel Sanatlar dersiyle ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca programda belirtilen derslerden Türkçe’nin “Okuma” beceri alanı; Hayat Bilgisi’nin, “Evimizde Hayat” ünitesi ve Matematik’in “Geometri” öğrenme alanında yer alan bazı kazanımların, Görsel Sanatlar dersiyle ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Müzik ile Beden Eğitimi ve Oyun dersleri de Görsel Sanatlar dersiyle bütünleştirilebilen diğer dersler arasındadır.

3) Üçüncü sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar dersinin; Hayat Bilgisi dersi “Ülkemizde Hayat” ünitesi, Fen Bilimleri dersi “Dünya’nın Şekli” konusu ve Matematik dersi “Simetri” konusuyla ilişkilendirilmesi öğretim programında önerilmiştir (MEB, 2018a, s.18). Bu çalışmada da aynı ilişkilendirmeler tespit edilmiştir. Ayrıca programda ilişkilendirilmesi öngörülen bu derslerden, Hayat Bilgisi dersi “Okulumuzda Hayat” ve “Doğada Hayat” ünitelerindeki bazı kazanımların da Görsel Sanatlar dersiyle ilişkilendirilebildiği anlaşılmıştır. Tüm bu derslerin yanı sıra Türkçe, Müzik, Beden Eğitimi ve Oyun derslerinin de ilişkili diğer disiplinler olduğu tespit edilmiştir.

4) Dördüncü sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar dersinin; Sosyal Bilgiler dersi “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmesi öğretim programında önerilmiştir (MEB, 2018a, 21). Bu araştırmada da aynı öğrenme alanlarıyla ilişkilendirmeler tespit edilmiştir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersi “Kültür ve Miras” ve “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanlarının da Görsel Sanatlar dersiyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu düzeyde Türkçe, Fen Bilimleri, Müzik, Beden Eğitimi ve Oyun, Yabancı Dil; İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerinin Görsel Sanatlar dersiyle ilişkili diğer disiplinler olduğu anlaşılmıştır.

5) Görsel Sanatlar dersi 1. sınıf düzeyinde sırasıyla Türkçe, Hayat Bilgisi, Müzik ve Matematik; 2. sınıfta Hayat Bilgisi, Türkçe ve Matematik, Müzik, Beden Eğitimi ve Oyun dersleriyle ilişkili bulunmuştur. Üçüncü sınıfta sırasıyla Müzik, Türkçe, Hayat Bilgisi, Beden Eğitimi ve Oyun, Matematik ve Fen Bilimleri; 4. sınıfta Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Müzik, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi, Beden Eğitimi ve Oyun ile Fen Bilimleri ve Yabancı Dil dersleriyle ilişkilendirilmiştir. Yani 1-3. sınıflarda Türkçe, Müzik, Hayat Bilgisi; 4. sınıfta ise Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Müzik dersleriyle ilişkilendirmeler ön plana çıkmaktadır.

6) Görsel Sanatlar dersiyle ilkökulda okutulan tüm dersler arasında bağlantı kurulurken 4. sınıf derslerinden olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile Trafik Güvenliği dersleriyle ilişki kurulamamıştır.

7) Görsel Sanatlar dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilebilen ders ve kazanım sayıları, sınıf seviyesiyle doğru orantılı ve sistemli bir artış göstermiştir. Daha açık bir ifadeyle 1. sınıfta 4 ders, 26 kazanım; 2. sınıfta 5 ders, 30 kazanım; 3. sınıfta, 6 ders, 37 kazanım; 4. sınıfta ise 7 ders, 47 kazanım Görsel Sanatlar dersiyle ilişkilendirilmiştir.

8) Türkçe dersindeki dört temel dil becerisi olan dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazmanın Görsel Sanatlar çalışmalarıyla etkileşimli işlenebildiği tespit edilmiştir.

9) Diğer derslerle en çok ilişkilendirilen Görsel Sanatlar dersi öğrenme alanının 1-3. sınıflarda, “Görsel İletişim ve Biçimlendirme”; 4. sınıfta ise “Kültürel Miras” olduğu anlaşılmıştır. Bununla beraber 3. sınıf düzeyinde “Sanat Eleştirisi ve Estetik” öğrenme alanıyla ilişkilendirilen kazanım sayısında da bir artış tespit edilmiştir.

Tüm bu sonuçlar ışığında disiplinler arası ilişkilendirmelerle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde programda “Sanat Eleştirisi ve Estetik” ve “Kültürel Miras” öğrenme alanındaki ilişkilendirmelerin 3. ve 4. sınıfta millî, manevi ve kültürel değerler; adalet, eşitlik, ahlak ve toplumsal sorunlar gibi karmaşık konular aracılığıyla ilişkilendirme yapılmaya başlanması kazanımların bilişsel ve duyuşsal alan düzeylerinin artışına bağlanabilir. Bu hususta Karip (2019) tarafından yapılan araştırmada, 2018 Görsel Sanatlar dersi öğretim programında analiz basamağında yer alan kazanımların sayısının 1. sınıftan 4. sınıfa doğru arttığı ve kazanımların gittikçe bilişsel alanın üst düzey basamaklarına yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, söz konusu sonucu destekler niteliktedir.

Kanatlı ve Çekici (2013) tarafından yapılan araştırmada, Türkçe eğitiminde yazma ve konuşma becerilerinin geliştirilmesinde Görsel Sanatlar dersiyle işbirliği yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada da benzer şekilde Görsel Sanatlar dersinin 1-3. sınıflarda “Okuma”, 4. sınıfta da “Konuşma” beceri alanlarıyla ilişkilendirilebildiği anlaşılmıştır. Ayrıca, 1-3. sınıflarda “Yazma” ve “Dinleme/İzleme” beceri alanlarıyla da etkileşim kurulabildiği görülmüştür. Yani Türkçe dersindeki tüm beceri alanları, Görsel Sanatlar dersiyle ilişkilendirilebilmektedir.

Kayalıoğlu ve Tunç (2021) tarafından yapılan araştırmada 2018 tarihli programda, 3. ve 4. sınıfta Görsel Sanatlar dersinin Fen Bilimleri dersindeki en fazla iki kazanımla ilişkilendirilebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada ise iki ders arasında 3. sınıf düzeyinde benzer şekilde iki kazanımla; buna karşılık 4. sınıfta dört kazanımla ilişki kurulabildiği anlaşılmıştır. Böylece bu araştırmada, 4. sınıf düzeyinde iki ders arasındaki disiplinler arası olanakların daha fazla olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Aladağ, Kuzgun ve Kuşcuoğlu'nun (2017) araştırmasında, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki estetik değerlere ilişkin örnek ve uygulamaların yetersiz olduğu belirlenmiş; Hayat Bilgisi dersiyle Görsel Sanatlar, Müzik ile Beden Eğitimi ve Oyun gibi derslerin ilişkilendirilmesiyle estetik değerlerin geliştirilebileceği ifade edilmiştir. Bu araştırmada ise 1. ve 2. sınıf düzeyinde Hayat Bilgisi ve Görsel Sanatlar dersi arasında, estetik değerlerin öğretimini destekleyen kazanımların olmadığı; buna karşılık 3. sınıfta, millî ve yerel kültür unsurlarının her iki dersin perspektifinden incelenmesiyle estetik değerlerin kazandırılabilirliği ifadelerin bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 4. sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler dersi "Kültür ve Miras" ve "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarındaki kazanımlarla Görsel Sanatlar dersinin "Kültürel Miras" ve "Sanat Eleştirisi ve Estetik" öğrenme alanlarında yer alan kazanımların, evrensel ve millî kültür varlıklarının estetik ve sanatsal açıdan incelenmesine yönelik olduğu anlaşılmıştır. Hatta bu noktada bazı kazanımların, söz konusu araştırmada da vurgulandığı gibi Müzik ile Beden Eğitimi ve Oyun dersleriyle "Evrensel ve Millî Kültür", "Kültür ve Miras" ve "Kültürel Miras" gibi ortak temalar altında bütünleştirilebileceği tespit edilmiştir. Ayrıca Turan, Karasu Avcı ve Faiz (2020) tarafından yapılan araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en çok ilişki kurdukları derslerin Türkçe, Fen Bilimleri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık bu araştırmada 4. sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar dersiyle en çok ilişkili dersin, Sosyal Bilgiler olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak diğer derslerin büyük bir kısmının, Görsel Sanatlar dersiyle ilişkilendirilebildiği; bunun bazen sanatsal uygulamalar bazense estetik, sanat tarihi, müze eğitimi ve sanat eleştirisi gibi sanat disiplinleri yoluyla kurulabildiği anlaşılmıştır.

Öneriler

Yapılan araştırmayla Görsel Sanatlar dersi öğretim programında, diğer derslerle kurulması beklenen ilişkilendirmelerin yer aldığı yönergelerde birtakım biçimsel hataların olduğu fark edilmiştir. Öncelikle yönergedeki bu ifadelerin düzeltilmesi önerilmiştir. Şöyle ki; 1. sınıf düzeyinde Görsel Sanatlar dersiyle ilişkilendirilmesi önerilen Matematik dersi "Geometrik Şekiller" konusu, "Geometri" öğrenme alanı olarak düzeltilmelidir. İkinci sınıfta Hayat Bilgisi dersi "Ülkemizde Hayat" ünitesi, "Ülkemizde Hayat"; Matematik dersi "Oran-Orantı" konusu "Ölçme" öğrenme alanı olarak değiştirilmelidir. Benzer şekilde 3. sınıf düzeyinde Hayat Bilgisi dersi "Ülkemizde Hayat" ünitesi, "Ülkemizde Hayat"; Fen Bilimleri dersi "Dünyanın Şekli" ünitesi, "Dünyanın Şekli" konusu; Matematik dersi "Simetri" konusu da "Geometri" öğrenme alanı olarak yeniden düzenlenmelidir.

Bunların yanı sıra araştırmanın bulgularına bağlı olarak Görsel Sanatlar dersi öğretim programına disiplinler arası ilişkilendirmelerin kurulabileceği yeni dersler ve öğrenme alanları eklenmelidir. Benzer şekilde diğer derslerin öğretim programlarında da Görsel Sanatlar dersiyle ilişkili noktalar belirtilerek farkındalık yaratılmalı, öğretmenler bu ilişkilendirmeleri kurmaya teşvik edilmelidir. Yine sınıf öğretmenlerine yönelik olarak disiplinler arası etkinliklerin yer aldığı

kılavuz kitap hazırlanmalı ve sınıf öğretmenleri, alan yeterliliklerinin artırılması adına hizmet içi eğitimlerle desteklenmelidir. Son olarak ilişkilendirmelerin kurulması noktasında Görsel Sanatlar dersine ait özel amaçların daima göz önünde bulundurulması ve bu dersin, diğer derslerin uygulama alanı haline getirilmemesine de özen gösterilmelidir.

Kaynakça

- Aladağ, S., Kuzgun, M.P. & Kuşcuoğlu, G. (2017). Hayat bilgisi dersinde estetik değerın kazandırılmasına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 195-211. <https://doi.org/10.17556/erziefd.303763>
- Berger, G. (1972). Opinions and facts. In L, Apostel., G, Berger., A, Briggs., & G, Michaud (Ed.), *Interdisciplinarity: Problems of teaching and research in universities* (pp.23-71). OECD.
- Bozyurt, H. H. (2019). *İlkokul düzeyinde görsel sanatlar dersinin branş öğretmenleri tarafından verilmesinin sanat eğitimine etkisi* (Tez No. 575999). [Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi], YÖK Tez Merkezi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.A., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2005). *Research methods in education*. Taylor & Francis.
- Creswell J. W. (2016). Beş nitel araştırma yaklaşımı (M. Aydın, Çeviren.; 3. baskı). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Orijinal yayım tarihi 2007). Siyasal.
- Çakmak, N. & Türkcan, B. (2019). Değişmeyen algılar, değişmeyen sorunlar: Öğrenci-öğretmen-veli bağlamında ilkokul görsel sanatlar dersi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 768-791. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.13m>
- Drake, S. M., & Burns, R. C. (2004). *Meeting standards through integrated curriculum*. Association for Supervision and Curriculum Development.
- Güven, E. & Hamalosmanoğlu, M. (2012). İlköğretim 4.sınıf fen ve teknoloji ders kitabındaki çevre içerikli etkinliklerin disiplinler arası yaklaşım yönünden incelenmesi. *Journal of European Education*, 2(1), 1-8.
- Jacobs, H.H. (1989). The interdisciplinary model: A step-by-step approach for developing integrated units of study. In H.H. Jacobs (Ed.), *Interdisciplinary curriculum: Design and implementation* (pp.53-66). Association for Supervision and Curriculum Development.
- Kahraman, A. D. (2014). Sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar dersi programının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 221-240.
- Kanatlı, F. & Çekici, Y. (2013). Türkçe öğretiminde disiplinler arası olanaklar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 223-234.
- Karakuş, M. & Aslan, S. (2016). İlkokulda disiplinlerarası öğretime yönelik mevcut durumun incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(4), 1325-1344.
- Karip, F. (2019). İlkokul görsel sanatlar dersi kazanımlarının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(3), 1929-1948.
- Kayalıoğlu, S. & Tunç, T. (2021). The study of primary school visual arts and science curricula in Turkey in the context of interdisciplinary approaches 1923-2020. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 10(2), 412-429.
- Kızılırmak, B. (2018). Sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar dersi alan bilgisi öz yeterlik inançları. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 29-51. <https://doi.org/10.30855/gjes.2018.04.03.003>
- Klein, J. T., & Newell, W. H. (1997). Advancing interdisciplinary studies. In J.Gaff & J. Ratcliff (Ed.). *Handbook of the undergraduate curriculum: Comprehensive guide to purpose, structures, practices, and change* (pp.393-415). Jossey-Bass.
- Laursen, B. & O'Rourke, M. (2019). Thinking with Klein about integration. *Issues in Interdisciplinary Studies*, 37(2), 33-61.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (E. Karadağ, Çeviren.; 1. baskı). (Orijinal yayım tarihi 2009). Nobel.

- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). *Analizde ilk adımlar* (A. Ersoy, Çeviren,; 1. baskı.). Nitel veri analizi. (Orijinal yayım tarihi 1994). Pegem Akademi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018a). Görsel Sanatlar dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018121111026326-GORSEL%20SANATLAR.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018b). Türkçe dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018c). Matematik dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201813017165445MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%202018v.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018ç). Hayat Bilgisi dersi öğretim programı: İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018d). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018e). Fen Bilimleri dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812312311937-FEN%20B%C4%B0L%C4%B0MLER%C4%B0%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI2018.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018f). Müzik dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812917304869518%20M%C3%BCzik%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%2020180123.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018g). İngilizce dersi öğretim programı: İlkokul ve ortaokul 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812411191321-%C4%B0NG%C4%B0L%C4%B0ZCE%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20Klas%C3%B6r%C3%BC.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018ğ). Beden Eğitimi ve Oyun dersi öğretim programı: İlkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018102311522378106Beden%20E%C4%9F%20tim%20ve%20Oyun%202018-124%20Eki%20%C3%96P.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018h). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı: İlkokul 4 ve ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflar. 31.10.2020 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=318> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018ı). Trafik Güvenliği dersi öğretim programı: İlkokul 4. sınıf. 31.10.2020 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120202936103-TRAFIK%20GUVENLIGI%20OGRETIM%20PROGRAMI.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018i). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi öğretim programı: İlkokul 4. sınıf. 31.10.2020 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120202622474-INSAN%20HAKLARI%20YURTTASLIK%20VE%20DEMOKRASI%20OGRETIM%20PROGRAMI.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Newell, H. W. (2001). Theory of interdisciplinary studies. *Issues in Integrative Studies*, 19(1), 1-25.
- Newell, H. W. (2013). The state of the field: interdisciplinary theory. *Issues in Interdisciplinary Studies*, 31(1), 22-43.
- Turan, S, Karasu Avcı, E. & Faiz, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin disiplinlerarası yaklaşıma yönelik görüşleri. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 6(1), 141-163. <https://doi.org/10.32570/ijofe.725951>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yurdakul, B. (2019). Yapılandırmacılık. İçinde Demirel, Ö. (Ed.), *Eğitimde yeni yönelimler* (ss. 39-65). Pegem Akademi.